

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete kandidatnivå

Batman: En musikalisk berättelse

En analys av filmerna *Batman: The Movie*, *Batman* och *The Dark Knight*

Författare: Benjamin Bohlin
Handledare: David Thyrén
Seminarieexaminator:
Formell kursexaminator: Thomas Florén
Ämne/huvudområde: Ljud- och musikproduktion
Kurskod: LP2009
Poäng: 15 hp
Examinationsdatum: 2018-01-22

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet. Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access): Ja

Abstract

Syftet med uppsatsen är att analysera hur filmmusiken har använts i *Batman: The Movie* (1966), *Batman* (1989) och *The Dark Knight* (2008). Att se en narrativ användning och beskrivning av Batman samt hur upplevelsen av filmen ändras när man ser den utan musik. Kompositörerna till filmerna är, för *Batman: The Movie* (1966) Nelson Riddle, till *Batman* (1989) är det Danny Elfman och till *The Dark Knight* (2008) är kompositörerna Hans Zimmer och James Newton Howard. Filmerna analyserats från ett multimodalt perspektiv och delar in filmmusiken i filmmusikens berättarfunktioner framtagna av Johnny Wingstedt. Scenerna har setts på flera gånger både med och utan musik för att få fram musikens roll och betydelse. En scen per film analyseras. Scenerna är valda på så sätt att de beskriver Batman som karaktär på ett bra sätt. Scenerna beskrivs tydligt och en analys görs innan det avslutas med en konklusion. Scenerna jämförs sedan med varandra för att se likheter och skillnader.

Keywords

Batman, Batman: The Movie, The Dark Knight, Filmmusik, Nelson Riddle, Danny Elfman, Hans Zimmer, James Newton Howard

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Inledning	2
Syfte	3
Frågeställning	3
Avgränsningar	3
Tidigare forskning och litteratur	4
Teori	5
Metod	6
Metodprocess	7
Kompositörernas och Batmans historia	8
Etiska överväganden	9
Resultat och analys	10
<i>Batman: The Movie (1966)</i>	10
<i>Batman (1989)</i>	14
<i>The Dark Knight (2008)</i>	18
Diskussion	23
Käll- och litteraturförteckning	25

Inledning

Jag har länge velat att mitt examensarbete på kandidatnivå i ljud- och musikproduktion ska handla om filmmusik. Detta eftersom jag under lång tid varit intresserad av musikens roll i film, dess betydelse och vilken påverkan den kan ha på filmen.

Då jag är intresserad utav serietidningar och superhjärte filmer fick jag idén att själv utgå ifrån en filmkaraktär och följa den musikaliska utvecklingen i filmer med den karaktären. Jag visste att jag behövde använda en karaktär med många filmer och många år på nacken. Därför valde jag att skriva om hur musiken i Batman filmerna förändrats och utvecklats över tid. Jag har länge tyckt om Batman och sett alla filmer, flera av serierna och läst många utav serietidningarna. Därför var det ett ganska självklart val för mig att välja att skriva om Batman.

Det är intressant att se hur filmmusiken i Batman utvecklats de senaste 40 åren, mellan 1966 och 2008. Jag anser också det är relevant att undersöka hur musiken används på olika sett även fast filmerna handlar om samma karaktär. Genom en analys ser jag till att svara på vilken narrativ roll musiken har i de utvalda Batman filmerna.

Nelson Riddle var en amerikansk kompositör som gjorde musiken till Batman: The Movie (1966). Riddle är mest känd för att jobba med Frank Sinatra. Danny Elfman är den amerikanska kompositören som gjort musiken till Batman (1989). Elfman är känd för att ha jobbat med Tim Burton i de flesta av hans filmer. Det var två kompositörer som skrev musiken till The Dark Knight (2008), Hans Zimmer och James Newton Howard. Zimmer är känd för att blanda elektronisk musik med orkestral musik. Innan Howard skrev musik till film spelade och turnerade han med flera artister, till exempel Toto.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att analysera hur filmmusiken har använts i tre utvalda Batman filmer och att se en narrativ användning samt hur upplevelsen av filmerna ändras när man ser den utan musik.

Frågeställning

Syftet har brutits ner i två övergripande frågeställningar:

- Hur används musiken narrativt som ett berättande verktyg för att beskriva Batman?
- Vilka skillnader kan man märka av på filmsekvenserna med och utan musik?

Avgränsningar

Kring karaktären *Batman* finns en stor mängd filmer och TV-serier som kan analyseras. Det finns åtta spelfilmer, två serier, sex tecknade serier och nitton tecknade filmer. För att det inte ska bli ett projekt vars storlek blir svårt att hantera har jag valt ut tre filmer. *Batman: The Movie* (1966), *Batman* (1989) och *The Dark Knight* (2008). Anledningen till att jag valt ut dessa tre är då jag vill se hur musiken utvecklats vill jag ha en så stor spridning som möjligt.

Dessa tre filmer jag valt ut sträcker sig över ett tidsspänn på fyrtio år, från 1966 till 2008. Regissörerna och kompositörerna till filmerna är, för *Batman: The Movie* (1966) är regissören är Leslie H. Martinson och kompositören är Nelson Riddle. regissören till *Batman* (1989) är Tim Burton och kompositören är Danny Elfman och regissören till *The Dark Knight* (2008) är Christopher Nolan och kompositörerna är Hans Zimmer och James Newton Howard.

För att det inte ska bli för mycket data att analysera kommer jag välja ut en nyckelscen ut varje film. Detta då det finns en risk att arbetet blir alldeles för stort för projektets omfång.

Tidigare forskning och litteratur

Filmmusik är ett populärt ämne att skriva om och det finns mycket tidigare forskning som handlar om just filmmusik. Under denna del redovisas den tidigare forskning som jag tillämpat som kringliggande litteratur i studien.

En del av den tidigare forskning som jag använt handlar om filmmusikens historia och dess utveckling. En av böckerna som tar upp filmmusikens historia är *Hearing the Movies: Music and Sound in Film History* skriven av Buhler och Nemeyer (2015). Boken tar väldigt djupgående upp hur filmmusiken började och de olika stegen av utvecklingen som lett fram till hur det ser ut idag. En annan viktig bok i ämnet är skriven av Roy M. Prendergast, boken heter *Film Music: A Neglected Art* (1992). Här skriver Prendergast inte bara om filmmusikens historia utan också om dess teknik och om de moderna verktyg som används. Denna litteratur är relevant i uppsatsen då jag valt filmer som sträcker sig över en period på 40 år. Man får en tydligare bild över de musikaliska valen om man ser hur filmmusiken har utvecklats. Det är också lättare att få en bild över de teknologiska begränsningarna som fanns för de äldre filmerna vilket kan motivera valen som gjorts i filmen.

Då en del av det jag skriver om handlar om hur filmmusiken fungerar som ett narrativt verktyg har det varit viktigt att hitta tidigare forskning om detta ämne. Royal S. Brown skriver i boken *Overtones and Undertones* (1994) om filmen och filmmusikens interaktioner, samt hur det påverkar publikens respons till situationerna i filmen. Johnny Wingstedt har skrivit mycket om musikens betydelse och roll som berättarverktyg i film. Jag har därför använt mig av flera av hans texter till exempel i boken, *På tal om Musikproduktion: Elva Bidrag till ett Nytt Kunskapsområde* (Ternhag Wingstedt, 2012) skriver Johnny Wingstedt ett kapitel som heter *Funktionell analys av musik i film och andra multimodalt berättande gestaltningar*. Wingstedt har också skrivit en artikel tillsammans med Sture Brändström och Jan Berg om detta ämne som heter *Narrative Music, Visuals and Meaning in Film* (2010). Johnny Wingstedt har även i sin avhandling *Making Music Mean; On Functions of, and Knowledge about Narrative Music in multimedia* skrivit om narrativ musik i film och spel. Här kategoriserar han även in filmmusiken i sex olika berättarfunktioner, emotiv, informativ, deskriptiv, vägledande, temporal och retorisk (Wingstedt, 2008, s.46) Denna forskning hjälper till att få en förståelse för musikens narrativa roll i film vilket stärker analyserna.

För att få inspiration läste jag flera relevanta studentuppsatser med inriktning mot filmmusik. Richard Björkman (2007) har skrivit om *The James Bond Theme* och dess musikaliska förändringar från *Dr. No* (1962) till *Casino Royale* (2006). Björkman belyste hur James Bondtemat förändrats musikaliskt genom tiderna.

Teori

Analysen i denna uppsats kommer bygga på två teorier. Den första teorin är multimodalitet. Den andra teorin är Johnny Wingstedts sex grundläggande berättarfunktioner i filmmusik.

Multimodalitet:

Teorier om multimodalitet uppmärksammar hur människan erfar, förstår och kommunicerar med sin omvärld genom en mängd olika uttrycksformer (Falthin, 2011, s. 19).

Multimodalitet bygger på uppfattningen att människor inte bara kommunicerar genom det talande eller skrivande språket, utan också via en rad andra kommunikationsmedel t.ex. gester, kroppsspråk, bild och musik (Ternhag & Wingstedt, 2012, s.163). Tanken är att kunna bilda mening ur gestaltningar och tolkningar som görs utifrån olika gestaltningsformer. Mänsklig kommunikation sker i grunden via kombinationen av flera gestaltningsformer. Föremål, gester, ord och symboler betyder inte något i sig, de får sin betydelse av det sociala sammanhang där de har skapats och där de används (Selander & Kress, 2010, s.26). Ett exempel är att sättet vi uppfattar ironi beror oftare på tonfall och gester än vilka ord som används. I filmmusik handlar detta om hur musiken samspelar med andra gestaltningsformer som rörlig bild, dialog och ljudeffekter, och detta berättar tillsammans en historia (Ternhag & Wingstedt, 2012, s.164). Annika Falthin (2011) skriver om hur musik kan användas för att skapa helhet i skolelevers redovisningar.

För att lättare förstå mig på multimodalitet har jag dels använt mig utav tidigare nämnd forskning där multimodalitet nämnts. För att bygga ut det har jag använt mig utav boken *Design För Lärande: Ett multimodalt perspektiv* (2010) skriven av Staffan Selander och Gunther Kress. Jag har också använt Annika Falthins licentiatuppsats i musikpedagogik *Musik som nav i Skolredovisningar* (2011).

De sex grundläggande berättarfunktionerna

I sin avhandling skriver Johnny Wingstedt om de sex grundläggande berättarfunktionerna i film: emotiv, informativ, deskriptiv, vägledande, temporal och retorisk (Wingstedt, 2008, s. 46).

Den emotiva berättarfunktionen refererar till musikens förmåga att kommunicera känslor och stämningar som antingen upplevas eller observeras. Känslorna kan föras samman med en karaktär, ett förhållande eller beskriva den känslomässiga aspekten av situationer.

Den informativa berättarfunktionen behandlar situationer där musiken förklarar situationer samt kommunicerar information. Detta kan handla om exempelvis kommunicera olika tidsepoker, visa social status eller representera en karaktär.

Den deskriptiva berättarfunktionen liknar den informativa men skiljer sig på så sätt att musiken aktivt beskriver något. Vanligtvis handlar det om att beskriva världen, miljön och rörelse.

Den vägledande berättarfunktionen hänvisar till tillfällen då musiken riktar publikens uppmärksamhet. I spel är det vanligt när man vill få spelaren att göra någon specifik handling. Den temporala berättarfunktionen relaterar till när musikens förmåga att skapa kontinuitet samt skapa en definierad struktur.

Den retoriska berättarfunktionen används när man vill skapa kontrast emot det visuella. (Wingstedt, Brändström, Berg, 2010, s.194 – 195)

Metod

För att kunna besvara frågeställningarna som ställts ska jag göra en analys av filmscenerna. Anledningen till att jag valt att använda analys är att det är metoden där jag kan få ut mest information från scenerna. Den analysmetod jag följer bygger på att ställa frågor till det material som man studerar. Jag använder mig av en analysmodell som presenteras av

Wingstedt (2012). Hans modell baseras på att ställa olika frågor för att kunna besvara olika kontexter, fokus och syften. Modellen fokuserar huvudsakligen på den multimodalt berättande kontexten och då huvudsakligen på musikens roll som meningsskapande gestaltungsform (Wingstedt, 2012, s.168).

De tre grundläggande frågorna som ställs är:

- *Vad* gestaltar musiken?
- *Vilka* funktioner kan gestaltningarna inordnas i?
- *Hur* gestaltas det vi upplever?

Den första frågan gäller den direkta, känslomässiga upplevelser samt vilken roll musiken har i det berättande sammanhanget.

Den andra frågan rör vilka berättande och kommunikativa funktioner som musiken fyller med utgångspunkt de musikaliska berättarfunktionerna.

Den tredje frågan kan upprepas på olika sätt och formuleras på så sätt att den belyser olika aspekter av det vi vil studera, t.ex. Hur förhåller sig musikens uttryck, intensitet, genre, stämning, aktivitet osv. till det vi ser i bild eller hör i dialog och ljudeffekter?

Analysarbetet utifrån dessa utgångspunkter ger oss möjlighet att skaffa sig värdefulla insikter om framträdande musikaliska betydelsepotentialer, utifrån specifika berättande förutsättningar och multimodala interaktioner inom en given kulturmiljö. (Wingstedt, 2012, s.170)

Då detta är en etablerad modell som Wingstedt använt till scener ifrån *Hajen* och *Nyckeln till Framgång* (2012, s.171 – 176) kan jag under arbetets gång jämföra min analys med dessa exempel.

Metodprocess

Analysen utfördes på följande sätt. Först valdes scenerna ut. Scenerna skiljer sig ganska mycket från varandra med vad som händer i dem, men de representerar Batman som karaktär i filmerna på ett bra sett.

Jag såg scenerna flera gånger för att förstå mig på dem, efter det ställde jag frågorna utifrån modellen. Vad gestaltar musiken? Vilka funktioner kan gestaltningarna inordnas i? Hur gestaltas det vi upplever? Jag såg sekvenserna igen med de frågorna i åtanke och besvarade de. Detta följdes av att jag såg scenerna igen utan ljud och analyserade ändringar som sker.

I analyserna använder jag mig utav vissa begrepp som kan vara svåra att förstå om man inte har någon förkunskap om ämnet.

Diegetisk musik är musik som existerar i den fiktiva världen och som filmkaraktärerna själva hör. Icke-diegetisk musik är motsatsen, det är musik som vi som tittare hör men som karaktärerna i den fiktiva världen inte hör.

Stinger är ett begrepp när en händelse accentueras med en musikalisk stöt.

En triol är en beteckning för en grupp på tre lika notvärden, som tillsammans sträcker sig över lika lång tid som två noter med samma notvärde.

Kompositörernas och Batmans historia

Batman är en fiktiv karaktär skapad av Bob Kane och Bill Finger som dök upp för första gången i serietidningen Detective Comics #27 år 1939. Den första filmade versionen av Batman släpptes år 1943.

Nelson Riddle var en amerikansk kompositör och musiker född 1921 i Oradell, han dog i New Jersey år 1985. I sin karriär verkade Riddle som arrangör och dirigent för musiker som Nat King Cole, Ella Fitzgerald, Dean Martin och Linfa Rondstadt för att nämna några. Den musikern han blev mest känd för att arbeta med var Frank Sinatra. Den första filmen Riddle skrev musik till var *Flame och the Islands* som släpptes 1956 (Hischak, 2015, s. 549).

Danny Elfman är en amerikansk kompositör född 1953 i Los Angeles. I sin ungdom spelade och turnerade Elfman med olika band över världen. Han har sagt att han har inspirerats av Bernard Herrmann, Erich Wolfgang Korngold och Igor Stravinsky och så vidare Den första

filmen han komponerade till är *Forbidden Zone* som släpptes 1985 (Hischak, 2015, s. 213 – 214).

Hans Zimmer är en tysk kompositör född i Frankfurt år 1957. Zimmer började sin musikkariär med att spela keyboard och synt för flera olika band. Han är känd för att kombinera elektronisk och orkestral musik. Den första filmen han komponerade för är filmen *Success is the Best Revenge* som släpptes 1984 (Hischak, 2015, s. 739).

James Newton Howard är en amerikansk kompositör född 1951 i Los Angeles. Han har arbetat och turnerat med ett flertal olika artister, t.ex. Harry Nilsson, Ringo Starr, Diana Ross, Elton John och Toto o.s.v. Den första filmen han arbetade med är *Head Office* som släpptes 1985 (Hischak, 2015, s. 344).

Etiska överväganden

Under arbetet har jag följt grundläggande forskningsetiska principer. Med tanke på mitt syfte med studien och den metod jag valt har jag inte stött på några tillfällen då jag behövt reflektera över om exempelvis ämnesval eller tillvägagångssätt skulle vara problematiska ur en forskningsanalytisk synvinkel.

Resultat och analys

Filmerna är presenterade i kronologisk ordning från tidigast film till senaste film. Analysen börjar med en kort beskrivning av scenerna som skall analyseras, både musikaliskt och händelsevis. Därefter följer en djupgående analys av scenerna. Analyserna avslutas med en konklusion per scen och en avslutande konklusion om alla tre scener.

Batman: The Movie (1966)

Bild 1 *Batman: The Movie* (1966)

Scenen i fråga är cirka 150 sekunder lång och utspelas ungefär 57 minuter och 50 sekunder in i filmen. I scenen springer Batman runt med en bomb som han försöker göra sig av med utan att skada någon annan. Anledningen till att jag valt just denna scen beror på att den representerar karaktären i filmen på ett bra sätt. Batman gör allt han kan för att rädda så många som han kan utan att skada någon.

I scenen ser man Batman stå vid toppen av en trappa i en restaurang och hålla en bomb, samtidigt som han säger åt gästerna att fly för sina liv. Alla gäster flyr utom två större kvinnor som sitter kvar och fortsätter äta i framgrunden. Under kaoset som sker när gästerna flyr kommer den icke-diegetiska musiken igång ordentligt. Blåsinstrumenten spelar snabbt trioler högre och högre medans kontrabasen håller en snabb rytm. När Batman springer runt med bomben hållande över sitt huvud och försöker göra sig av med den blir han stoppad på flera håll. Det första hållet han springer mot möter han två kvinnor klädda som nunnor vilket får honom att vända om. När han vänt om möter han en kvinna med barnvagn vilket tvingar Batman att springa mot ett annat håll. Här blir det ett avbrott i musiken. Batman möter och måste tränga sig förbi tre medlemmar i en musikkår (en tubaspelare, en trumpetist och en trumslagare) på en smal brygga. Musiken som spelar då är diegetisk då musikkåren spelar låten *Bring in the Sheaves*. När musikerna nästan lämnat bilden kommer den icke-diegetiska musiken tillbaka. Nästa ställe där Batman försöker göra sig av med bomben är av en kaj innan han ser en man klättra upp för en stege. Det markeras tydligt i musiken med en kort men tydlig stinger att Batman inte kan göra sig av med bomben här. Batman springer igenom en folkmassa tills han kommer till kanten på av en brygga. När han ser ner i vattnet och ser ett älskande par i en båt spelar en trombon en kort låg ton vilket får resten av instrumenten att hålla ut tonerna en takt innan de går tillbaka till att spela som de gjort innan. Batman möter sedan nunnorna, kvinnan med barnvagn och musikkåren igen direkt efter varandra innan han kommer till kanten av bryggan, tittar ner och ser fem ankor som simmar runt. När musikkåren kommer tillbaka byts musiken tillbaka till *bring in the sheaves*. Musiken tystnar och Batman säger den komiska repliken "Somedays you just can't get rid of a bomb" innan han springer förbi kameran, ur bild där bomben exploderar. Musiken när han springer går tillbaka till snabba, höga trioler i blåssektionen med et kontrabaskomp. När bomben detonerat spelas en lång låg ton.

Även fast musiken i denna scenen inte varierar alltför mycket så spelar den en mycket viktig roll, då Nelson Riddle var känd inom swingmusikens kretsar förvånar det inte att musiken

genom hela filmen återspeglar detta. Igenom hela filmen har musiken varit storbandsmusik med fokus på mycket blås, och om man endast ser till musiken så verkar Batman vara en lättsam och komisk karaktär.

Musiken påverkar musiken mycket genom scenen, En av sakerna musiken gör är att skapa en känsla av stress. De snabbt spelande konstanta triolerna medger en känsla av att Batman har bråttom. Denna känslan stärks när man ser på filmen att han håller en bomb. När Batman springer med bomben är det oftast från höger till vänster han springer ur scen, vi som åskådare vet aldrig vart han är på väg. Vi förstår att han är stressad eftersom han i scenen inte vet vart han är på väg.

Även fast musiken är där för att skapa en känsla av hur bråttom Batman har det skapar den samtidigt en lättsammare stämning. Då scenen kommer så långt in i filmen har det blivit tydligt att det är en väldigt komisk film och musiken återspeglar detta, den är lättsam och spelar i dur. Det är en av sakerna som gör scenen ganska lättsam. Musiken spelar i dur, den gör flera avbrott, till exempel när musikkåren går förbi och när säger en komisk replik. En till sak som gör scenen lättsamt är det faktum att musiken är relativt statisk. Trots att vi ser Batman springa runt med en bomb, som kan detonera när som helst, rör sig musiken inte så mycket. Även fast den spelas snabbt och stressigt håller den sig vid samma toner. Den rör sig varken uppåt eller neråt.

När scenen upplevs igen utan ljud på upplevs den plötsligt stressigare och mer spänt. Man kände sig mer orolig att bomben skulle detonera när som helst. Även fast scenen behöll flera av sina komiska aspekter var de mycket svagare när musiken inte pekade ut dem.

Om vi ser hur musiken befinner sig gentemot de musikaliska berättarfunktionerna kan man se att vilka utav de som är framträdande i denna scen. De berättarfunktioner som jag anser är framträdande är emotiv berättarfunktion, deskriptiv berättarfunktion, vägledande berättarfunktion och retorisk berättarfunktion.

Vad det gäller den emotiva berättarfunktionen skapar musiken som nämnts tidigare komisk stämning genom scenen. Musiken fungerar också som ett verktyg som skapar en form av stress. Känslan man får är att Batman har bråttom att göra sig av med bomben.

Den deskriptiva berättarfunktionen beskriver något fysiskt. I fallet med denna scenen är det en rörelse som beskrivs, och den rörelse som musiken beskriver är springandet. När Batman springer går musiken snabbt. När Batman saktar ner saktar också musiken ner och tar en kort paus, och när Batman börjar springa igen startar musiken också igen.

Den vägledande berättarfunktionen används tydligast genom stingers som dyker upp när Batmans väg blockeras. Berättarfunktionen används också genom att styra publikens blick till det komiska i scenen. Som tidigare påpekats är scenen mycket mer lättsam och komisk om den ses med ljud än om den ses utan ljud.

Den retoriska berättarfunktionen hjälper till att ironisera scenen. Batman försöker göra sig av med en bomb som kan detonera när som helst och döda flera personer, men om man bara lyssnar på musiken skulle man inte tro det. Då musiken generellt är glad sker en tydlig kontrast mellan film och musik.

Konklusion

Musiken i scenen berättar väldigt mycket om karaktären. Musiken beskriver Batman som en lättsam karaktär som, även fast han är i stor fara fortfarande är lättsam och rolig. Musiken beskriver även Batman som en karaktär som har kontroll över situationen även fast detta inte är så visuellt tydligt. Denna slutsats dras då musiken genom scenen har en glad karaktär. Musiken spelas i dur och spelas med en tydlig swing känsla. Trumpeter spelar trioler snabbt och konstant vilket skapar en känsla av stress, men i detta fall är det bara till en viss del som känslan av stress skapas, då musiken håller sig konstant. Detta gör att även fast Batman springer runt med en bomb får man aldrig känslan av att Batman är i fara utan att han har koll på läget.

Skillnaden på scenen när den ses utan ljud är tydlig. Det är tydligt att musiken skapar stor del av komedin som märks av i scenen, eftersom scenen blir mycket mer stressig när musiken tas bort. Det intressanta med detta är att vid första tittning kan man tro att den snabba, hektiska musiken skulle ge en känsla av stress, men det är avsaknaden av musiken som gör detta. Utan musiken som är statisk och konstant tas hotet av bomben seriösare.

Batman (1989)

Bild 2 *Batman* (1989)

Scenen i fråga utspelas fyra minuter in i filmen och är 120 sekunder lång. Detta är den scenen i filmen där Batman introduceras. Scenen representerar även Batman bra som en karaktär som förutom sitt mörker inte skadar någon om han inte måste.

Man ser ner i ett utrymme under en trappa på ett tak och ser två skurkar sitta räkna pengar. De skämtar medan ljudet av en polisbil hörs i bakgrunden. Deras samtal börjar styras i Batmans riktning, och en av skurkarna pratar om sin rädsla för Batman medans den andre verkar vara skeptisk till hans existens. Kameran byter vinkel så man ser vad som händer bakom dem och man ser Batman falla ner på taket. När Batman syns i bakgrunden börjar den icke-diegetiska musiken spelas. Stråkar hörs spela tyst även när kameran byter vinkel och Batman försvinner ur bild. Musiken försvinner alltså inte när Batman gör det, utan finns kvar tyst i bakgrunden. Skurkarna fortsätter prata tills deras samtal avbryts när de hör fotsteg. När fotstegen hörs försvinner musiken i bakgrunden. De tittar upp och ser Batman hoppa ner till dem. De springer mot en dörr innan en av skurkarna vänder sig om och skjuter Batman. Musiken spelas starkare än tidigare och cymbaler och blåsinstrument tillkommer. Instrumenten spelar snabba korta toner tills Batman blivit skjuten när de tystas ner. Skurkarna springer mot dörren igen innan de stannar och ser Batman resa sig bakom dem igen. Musiken här består utav

långa, ljusa, skrikande toner. Batman sparkar en av skurkarna igenom dörren, medans den andra springer förbi Batman i ett försöka att fly. Batman lyckas fästa en lina runt skurkens ben, fäller honom och drar honom åt sig. Batman tar tag i skurken han fällt och lyfter honom över kanten på taket. Under konflikten spelar blåsinstrumenten mer rytmiskt i stötar. När Batman snarar skurkens ben spelas en kort, ljus och melodisk melodi kort. Batman håller skurken över takkanten och säger att han vill att skurken skall sprida ryktet om honom. Skurken frågar vad han är svarar Batman att han är Batman och slänger tillbaka skurken på taket innan han själv hoppar ner från taket. Skurken tittar över kanten är Batman borta. När Batman introducerat sig själv börjar en trumma spela kort innan huvuddelen av filmens musikaliska tema spelas.

Under scenens gång är musiken tyst, men trots detta gör den väldigt mycket. En av sakerna musiken gör är att skapa en dramatisk stämning. De långa stråkarna används för att bygga upp en förväntan av att något kommer hända. Den känslan stärks när man, efter att ha sett Batman kommer ner från taket, förväntar sig att Batman ska komma tillbaka i bild och konfrontera skurkarna. Musiken visar också att även ifall Batman är en dyster och mörk karaktär har han fortfarande förmågan att vara en hjälte som ser efter de som inte kan se om sig själv. Musiken är i moll vilket gör den dyster, inte glad som ifall den spelats i dur. Användandet av trumpeter i musiken förstärker känslan av hjältedåd.

Detta är en scen som introducerar Batman och då är det bra att vi får en klar bild på hur han är som karaktär. Musiken spelar upp hans mörka sida men att han fortfarande är en hjälte. Det framkommer att Batman är en mer mystisk karaktär i denna film, detta då skurkarna har en lång diskussion ifall han existerar. En av dem tror att Batman existerar och är därför väldigt rädd medan den andra skurken inte alls tror att Batman existerar och är därför mycket mer avslappnad. Musiken hjälper till att bygga på denna mystik genom att i början vara helt tyst, det är först när vi ser Batman som musiken kommer in och då endast lågt i bakgrunden. Vi, som publik, vet att Batman existerar men det är inte förrän skurkarna ser honom som musiken introduceras på riktigt De första takterna låter musiken lite oorganiserad och den spelar snabba korta toner. Det är det är först efter Batman blivit skjuten och skurkarna lugnat sig från den första paniken som musiken också lugnar sig till en mer strukturerad form med en klar takt som accenternas av stötande blås instrument.

När scenen ses igen utan ljud märker jag att det är flera stora skillnader som uppstår. Innan skurkarna märker av Batman känner man av en avsaknad på riktig stämning. Det saknas någon riktig förväntan på att Batman ska göra sin introduktion och den delen av scenen, då det inte sker särskilt mycket visuellt, blir nästan tråkig. Musiken påverkar också hur publiken uppfattar skurkarna. I originalet är de stressade och panikslagna när de slåss mot Batman, men utan musik uppfattas de plötsligt som mycket lugnare. Den sista stora ändringen har med den sista delen av scenen att göra. Utan hjältemusiken när Batman hoppar av taket saknar man riktigt känslan av att han gjorde något gott. Hjälte delen av karaktären försvann och Batman kan plötsligt tolkas som skurk själv.

Om man ser hur musiken befinner sig gentemot de musikaliska berättarfunktionerna kan det urskiljas vilka utav de som är framträdande i denna scen. De berättarfunktionerna som jag anser är mest framträdande är emotiv berättarfunktion, informativ berättarfunktion och vägledande berättarfunktion.

Hur den emotiva berättarfunktionen lättast förklaras under denna scenen genom att musiken skapar stämningen i scenen. Det är dramatik, det är action, det är en förväntan på Batmans introduktion i filmen. Man känner skurkarnas panik när de först ser Batman, och detta skapas genom musiken.

Den informativa berättarfunktionen handlar om musikens förmåga att kommunicera information om miljön och tidsepok, men det handlas också om ledmotiv. Den melodislingan som hörs när Batman hoppar ner från taket är en melodi som dyker upp flera gånger under filmen när Batman är synlig. Musiken fungerar alltså som en identifierare för Batman.

När det kommer till hur den vägledande berättarfunktionen används är det inte lika tydligt. När Batman först dyker upp i scenen riktar musiken uppmärksamheten till att något kommer hända, eftersom musiken och Batman gör sin entré samtidigt. En annan detalj är när Batman snarar en av skurkarnas ben. Då spelas en kort och ljus melodi som fungerar som en markör för den händelsen.

Konklusion

Även då musiken i denna scen till stor del är frånvarande, är den musiken som ändå med mycket talande om hur Batman är som karaktär. Musiken förstärker Batman som en mystisk karaktär. Musiken får också Batman att framstå som en mörk och skräckinjagande karaktär, men också som en hjälte. Detta kan ses av att musiken i början tyst spelas i bakgrunden när karaktärerna diskuterar ifall Batman existerar eller inte. Musiken börjar som ett rykte, man vet i början inte ifall man hör den eller inte. De vilda stråkarna som spelar visar på hur skräckinjagande Batman är för skurkarna medans i det sista musikaliska temat som spelas i scenen hör man att han faktisk är en hjälte.

När scenen ses utan ljud slås man av hur annorlunda den blir. Det är tydligt att Batman fortfarande är skräckinjagande, men det som försvinner är det heroiska. Utan ljud kan en känsla tolkas av att det är Batman som är skurken.

The Dark Knight (2008)

Bild 3 *The Dark Knight* (2008)

Scenen i fråga utspelas 47 minuter och 10 sekunder in i filmen och är cirka 240 sekunder lång. Anledningen till att jag valt denna scen är att det är tydligt hur Batman är villig att låta skurken gå fri för att rädda livet på en oskyldig åskådare.

Scenen öppnas och man ser Jokern kliva in i en fest och skjuter en gång upp i taket för att få allas uppmärksamhet. Med honom följer också flera andra skurkar med clownmasker. Jokern går runt i rummet, tar för sig av maten och tar en drink och frågar vart Harvey Dent är. Här sker ett klipp i bild till en annan del av byggnaden där Bruce Wayne lätt besestrar en skurk som försöker stoppa honom. Den icke-diegetiska musiken kommer in här genom att låga stråkar spelar fem korta toner repeterat med korta pauser emellan. Bilden klipper tillbaka till Jokern som fortsätter fråga vart Harvey Dent är. Här försvinner stråkarna och den enda musiken som är kvar är väldigt tyst i bakgrunden, med vad låter som en klocka som tickar. När bilden klipper tillbaka till Bruce Wayne och man ser honom försvinna in i ett hemligt rum blandas tickandet ihop med stråkarna. Musiken försvinner helt när filmen klipper till Jokern igen. Jokern tar fram en kniv och börjar hotande fråga gästerna vart Harvey Dent är tills Rachel Dawes dyker upp och säger att

han inte är där. Jokern går fram till Rachel, greppar hennes ansikte och håller kniven mot henne samtidigt som han berättar en historia om hur han fick sina ärr. Under sekvensen går kameran runt dem flera gånger. När Jokern säger sin berättelse spelas ett elektroniskt drönande som börjar väldigt lågt och långt i bakgrunden men som sakta men säkert bygger upp och hamnar mer och mer i framkant. Rachel puttar Jokern ifrån henne och Batman dyker upp. Batman slåss mot skurkarna i clown-masker och Jokern samtidigt. Under konfrontationen hamnar drönandet i bakgrunden igen för att lämna utrymme till det låga slagverket. Under sekvensen är slagverk nästan den enda musiken som hörs. Jokern tar tag i Rachel och riktar en pistol mot henne. Jokern skjuter sedan sönder ett fönster, lutar Rachel över kanten och släpper sedan taget. När Jokern har Rachel försvinner slagverket och drönandet ligger kvar. När Jokern släpper Rachel smäller slagverket igång igen och trummar starkt och intensivt tills de landat. Rachel glider ner från ett lutat glastak och Batman slänger sig efter henne. Han får tag på henne när de flyger över kanten ner mot gatan långt under dem. Batman lyckas på något sätt sakta ner deras fall tillräckligt så de kan landa relativt säkert på ett biltak på marken.

I denna scenen är det inte bara musiken som har en viktig del i att bygga upp stämningen utan också avsaknaden av musik. När Jokern skjuter ett skott och tystar hela festen är musiken också tyst, detta återspeglar gästernas chock över att se Jokern där. När man får se Bruce Wayne skynda sig genom byggnaden börjar trummorna spela väldigt rytmisk. Den rytmen håller sig kvar när filmen klipper tillbaka till Jokern i form av det svaga tickandet. Rytmen visar hur bråttom Wayne har att bli Batman. Även när vi ser Jokern påminner tickandet om att Bruce Wayne måste skynda sig.

Musiken i denna scenen representerar vissa av karaktärerna i scenen, och även fast Jokern är i centrum handlar ingen av musiken om honom. När musiken först kommer in och skiftar mellan låg stråk och tickande handlar det om hur bråttom Bruce Wayne har och hur stressigt det är att hinna byta om till Batman. Det elektroniska drönandet som ligger i bakgrunden under en stor del och bygger upp medans Jokern hotar Rachel. Det drönandet representerar hennes byggande panik över rädslan att Jokern kommer antingen mörda henne eller skada henne med kniven han håller i. Trummorna som kommer in representerar Batman och adrenalin som pumpas under konflikten. Även tystnaden i början av scenen representerar de

chockade gästerna som i tystnar och stirrar blankt på Jokern. Stor del av musiken representerar Rachel.

Under delen när Jokern håller kniven mot Rachel och berättar om sina ärr är det inte bara musiken som spelar en viktig roll för att visa hennes byggande stress och panik. Musiken, skådespeleriet och kamerarörelsen arbetar tillsammans för att bygga stämningen. Drömandet är obehagligt, eftersom även fast det blir starkare och starkare känns det som att det inte kommer någon vart. Detta förstärks med hjälp av kameran som bara går runt och runt dem och att kameran samtidigt som den går runt skakar lite upp och ner och inte är helt stadig. Jokern står väldigt nära Rachel, lutar sig lite lätt över henne, håller en kniv mot hennes ansikte och skakar henne. Allt detta tillsammans förstärker tittarens känsla av obehag och av osäkerhet på vad som komma skall.

Om scenen ses utan ljud märks det att musiken förstärker känslorna av spänning och obehag på ett väldigt bra sätt. De känslorna finns redan i scenen. Mycket har med kameraarbetet att göra, eftersom kameran blir skakig så fort Jokern är i bild. Detta ger känslan av stress och obehag. Det musiken sedan gör är att förstärka känslan. Det stället där avsaknaden av musik är tydligast är när man ser Bruce Wayne skynda sig för att bli Batman. Utan musiken får man inte alls en lika stor känsla av hur bråttom han har.

Om man ser hur musiken befinner sig gentemot de musikaliska berättarfunktionerna kan det tolkas vilka som är framträdande i denna scen. De berättarfunktionerna som jag anser är mest framträdande är emotiv berättarfunktion, vägledande berättarfunktion och temporal berättarfunktion.

Denna scenen är starkt fokuserad på den emotiva berättarfunktionen, då den större delen av musiken är fokuserad på att förstärka hur karaktärerna upplever situationer och hur de känner. Den sätter samtidigt ton för hur vi, som publik, känner för situationen. I denna scenen skapar musiken en känsla av panik, stress, dramatik och obehag.

Den temporala berättarfunktionen hjälper till att bygga kontinuitet mellan scenerna. Det gör musiken tydligt här när den behåller en liten del av musiken svagt i bakgrunden när den skiftar mellan Bruce Wayne och Jokern. Därför glömmar vi inte bort Bruce Waynes uppdrag medan vi fokuserar på Jokern. Musiken fungerar här som en påminnelse. Man kan också

passa in denna sekvens i den vägledande berättarfunktionen då musiken styr en tanke mot Bruce Wayne.

Konklusion

En stor del av musiken i denna scenen handlar inte om Batman utan om Rachel. Med detta sagt beskriver musiken fortfarande Batman på ett intressant sett, så som att Batman som en målinriktad, mörk och strukturerad karaktär med ett mjukt inre. Stråkarna och trummorna är det som gör Batman målinriktad, mörk och strukturerad. Trummorna spelar med en strukturerad rytm, stråkarna spelar korta stötar utan något onödigt. Det som ger Batman ett mjukt är hur musiken går ihop med Rachels musik. När Rachel blir hotad med kniv av Jokern hörs ett elektroniskt drönande i bakgrunden. Det drönande går ihop med Batmans musik när han dyker upp. Man vet om att Batman och Rachel har ett förflutet och detta är ett bevis på det.

När scenen ses utan ljud försvinner en del av dramatiken i scenen. Musiken i scenen fungerar genom att förstärka känslor som redan finns där. Musikens uppdrag är också att bygga upp känslorna så att de blir starkare och starkare. När musiken inte finns för att göra detta finns de känslorna av panik och ångest kvar, men de bygger inte upp till det crescendo som musiken skapar.

Avslutande konklusion

Alla tre scener är väldigt olika, men musikens roll i scenerna påminner om varandra. Musiken är där för att förstärka olika känslor i filmerna. I den första scenen förstärker musiken den komiska känslan och i de två andra förstärker musiken en dramatisk känsla. Anledningen till att musiken förmedlar olika känslor har till stor del att göra med hur filmerna är som filmer. Den första filmen är en väldigt komisk film medans de två senare filmerna är mycket mer seriösa och mörkare filmer. Detta är tydligt i hur musiken beskriver Batman i filmerna. I den första filmen beskriver musiken Batman som en lättsam karaktär medans musiken i de senare filmer beskriver Batman som mycket mörkare karaktärer.

Avsaknaden av musik i scenerna gör att flera av känslorna som man kände försvinner. Detta sker tydligt i två av scenerna. I den första scenen försvinner mycket av den komiska känslan

som finns i scenen när man ser den utan musik. I den andra scenen försvinner en stor del av känslan av hjältedåd när musiken försvinner. I den tredje scenen försvinner ingen känsla men scenen är mycket mindre dramatisk när musiken försvinner. Detta är då musiken har en mindre del i att göra scenen dramatisk. Det är ett större samarbete mellan musik, ljudläggning, skådespeleri och kameraarbete.

Resultatet tyder på att musiken används för att förstärka känslorna i filmerna. I *Batman: The Movie* (1966) bygger musiken komedi och lättsamhet. Karaktären Batman beskrivs också som en komisk och lättsam karaktär. I *Batman* (1989) används musiken för att visa till att det finns mörker i Batman men ändå plats för en hjälte. I *The Dark Knight* (2008) används musiken för att skildra karaktärernas känslor i en situation. Musiken förstärker känslan av stress och panik som finns i rummet. Musiken beskriver också Batman som en mörk och målmedveten karaktär.

Utan ljud förändras scenerna dramatiskt och i de två tidigare filmerna medans det inte sker en lika stor skillnad i den senaste filmen.

Diskussion

Syftet med uppsatsen var att analysera hur filmmusiken har använts i tre utvalda Batman – filmer. Att se en narrativ användning samt hur filmupplevelsen ändras när man ser den utan ljud. Filmerna som analyserades var *Batman: The Movie* (1969), *Batman* (1989) och *The Dark Knight* (2008).

Uppsatsen har gett resultat som var oväntade för mig. Det mest oväntade resultatet var exakt hur mycket scenerna förändrades när man tog bort ljudet. Innan jag började antog jag att vissa skillnader skulle ske men exakt hur stora var jag inte beredd på. Jag blev förvånad att den valda scenen från *Batman: The Movie* (1966) blev så mycket stressigare när ljudet försvann och hur mycket komedin försvann ifrån scenen. Det var i den scenen där skillnaden var som mest påtaglig.

Teorierna spelade stor roll i analyserna. Det var tydligast gällande de musikaliska berättarfunktionerna där musiken i varje scen kunde placeras in i flera av berättarfunktionerna och det var tydligt vart de passade in. Multimodalitet var inte lika tydligt. I scenen från *The Dark Knight* var det tydligt hur musiken samarbetade med skådespelarna och kameran för att tillsammans förstärka känslan av panik och obehag. Det var inte lika tydligt i de andra filmerna vilket kan ha att göra med att tekniken utvecklats så att det är lättare att filma på ett sådant sätt. Multimodalitet handlar om hur man tar in alla kommunikationsmedel för att få fram betydelsen i det som urskiljas. Därför borde det kanske inte vara så förvånande att scenerna förändrades så mycket när ljudet försvann eftersom att ett ganska stort kommunikationsmedel försvann från ekvationen.

Jag anser att den valda metoden fungerade bra för uppsatsens syfte. Modellen är utformad för att analysera musikens narrativa roll. Metoden fungerade även bra tillsammans med teorierna som jag använde mig utav. Med hjälp av modellen fick man fram vilka berättarfunktioner som används samt musikens roll i scenerna. Om man också följer upp det med att se scenerna utan ljud ser man hur viktig musiken är som ett kommunikationsmedel för att få fram helhetsbetydelsen.

En svaghet som finns i uppsatsen är att när jag skulle analysera hur scenen förändras utan musik hade jag inget sätt att göra det utan att ta bort allt ljud. Därför är scenerna sedda helt utan ljud. Däremot tror jag att skillnaderna att se scenerna utan ljud mot utan musik inte är alltför stora.

Resultatet hade kunnat bli annorlunda om andra scener valts. Däremot anser jag att jag valt scener som representerar Batman som karaktär och anser att mina motiveringar till valet av scener är bra.

Ett annat resultat hade också kunnat nås om andra filmer blivit valda. Valet av filmer skedde genom att jag valde den första Batman-långfilmen och en av filmerna från den senaste trilogin. Valet av *Batman* (1989) skedde genom att jag ville ha en film som ligger i mitten av tidslinjen. Ur den senaste trilogin valde jag helt enkelt den filmen jag ansåg vara bäst och mest välkänd.

En fortsättning på uppsatsen hade varit att helt enkelt göra en liknande analys på de andra filmerna som finns. Jag valde ut tre vilket betyder att det finns flera kvar som man kan göra liknande analyser på speciellt då olika regissörer och kompositörer hanterar samma karaktär på olika sett.

Käll- och litteraturförteckning

Filmer:

Dozier, William (producer) & Martinson, Leslie H. (regissör). 1966. *Batman: The Movie*.
[Medium: DVD]. 20th Century Fox.

Peters, Jon & Guber, Peter (producer) & Burton, Tim (regissör). 1989. *Batman*. [Medium: DVD].
Warner Bros.

Thomas, Emma & Roven, Charles & Nolan, Christopher (producer) & Nolan Christopher
(regissör). 2008. *The Dark Knight*. [Medium: DVD]. Warner Bros. Pictures.

Tryckta källor:

Brown, Royal S. (1994) *Overtones and Undertones: Reading Film Music*. Los Angeles:
University of California Press.

Buhler, James & Neumeyer, David (2015) *Hearing the Movies: Music and Sound in Film
History*. Second Edition. Oxford University Press: Oxford.

Hischak, Thomas S. (2015) *The Encyclopedia of Film Composers*. Lanham: Rowan &
Littlefield.

Prendergast, Roy M. (1992) *Film Music: A Neglected Art*. Second Edition. New York:
W.W.Norton & Company.

Selander, Staffan & Kress, Gunther (2010) *Design För Lärande: Ett Multimodalt Perspektiv*.

Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Ternhag, Gunnar & Wingstedt, Johnny [red.] (2012) *På tal om musikproduktion: Elva bidrag till ett nytt kunskapsområde*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.

Artiklar:

Wingstedt, Johnny & Brändström, Sture & Berg, Jan (2010) "Narrative Music, Visuals and Meaning in Film" *Visual Communication* (2010), Vol. 9, (No. 2), s.193 – 210.

Avhandlingar:

Wingstedt, Johnny (2008). *Making Music Mean: On Functions of, and Knowledge about, Narrative Music in Media*. [Diss.] Luleå Tekniska Universitet, Institutionen för musik och media.

Licentiatuppsats:

Falthin, Annika. (2011). *Musik som nav i skolredovisningar*. Diss. Kungliga Musikhögskolan, Licentiatuppsats i musikpedagogik.

Kandidatuppsatser:

Björkman, Richard (2007). *James Bond-temats musikaliska förändringar: Från Dr. No till Casino Royale*, Högskolan Dalarna, Ljud- och Musikproduktion.